

З нагоди ювілею НАН України та її президента Б.Є. Патона

27 ЛИСТОПАДА 2018 РОКУ ВИПОВНИЛОСЯ 100 РОКІВ

НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ТА ЇЇ ПРЕЗИДЕНТУ, АКАДЕМІКУ НАН УКРАЇНИ
БОРИСУ ЄВГЕНОВИЧУ ПАТОНУ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ТА РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ «СВІТОГЛЯД»
ПРИЄДНУЮТЬСЯ ДО ВІТАНЬ З НАГОДИ
ЦИХ СЛАВЕТНИХ ЮВІЛЕЇВ.

ВСТУПНЕ СЛОВО Б.Є. ПАТОНА ДО ВИДАННЯ "Національна академія наук України (1918 – 2018). До 100-річчя від дня заснування"

Подумки перегортаючи сторінки сторічної історії Національної академії наук України, розумієш, який непростий і водночас гідний шлях вона проторувала впродовж усіх етапів новітньої історії нашої Батьківщини, не раз засвідчуючи відданість ідеалам наукової об'єктивності, академічної доброчесності та глибокої демократичності, успішно поєднуючи виплекані наукові традиції з новаторськими підходами до організації дослідницького процесу і до впровадження одержаних результатів у практику суспільного життя.

Визначальною особливістю української Академії стало те, що від часу заснування вона не обмежила себе статусом «наукового клубу», а відповідно до задуму академіка **В.І. Вернадського** об'єднала не тільки окремих учених, а й – щонайважливіше – науково-дослідні установи. Це послугувало надійною базою для ефективного розвитку як уже наявних наукових напрямів, так і для започаткування низки нових – нелінійної механіки, механіки композиційних матеріалів, молекулярної спектроскопії, фізики екситонних станів, квантової механіки дисипативних систем, електронної хімії та електрохімії неводних розчинів тощо.

Основним завданням Академії завжди був і сьогодні є всебічний розвиток фундаментальних досліджень. У різні періоди її становлення запропоновано теорію квазіконформних відображень, теорію тиску гірських порід, теорію глибинного неорганічного походження нафти і газу, електронну теорію каталізу, фітогормональну теорію тропізмів, уперше в

СРСР здійснено штучну ядерну реакцію, а саме – розщеплення ядра атома літію, одержано «важку воду», побудовано перший вітчизняний радіолокатор, визначено можливості прямого термоемісійного перетворення теплової енергії на електричну,

установлено механізм функціонування мембрани нервової клітини, створено першу на території континентальної Європи електронну обчислювальну машину.

Водночас не менш важливою особливістю діяльності НАН України було спрямування на розв'язання актуальних практичних завдань, чому значною мірою сприяли органічне поєднання фундаментальних досліджень із прикладними, а також розвиток належної інфраструктури, передусім дослідно-виробничої бази. Така організація роботи в Академії неодноразово давала змогу за потреби об'єднувати зусилля вчених для розв'язання комплексних проблем як фундаментального, так і прикладного характеру.

Сучасну Україну випробовують на міцність економічною кризою, анексією Криму, збройним конфліктом на Донбасі, і Академія традиційно не стоїть осторонь проблем, породжених цими непростими випробуваннями. Зокрема, 2015 року започатковано окрему цільову науково-технічну програму НАН України, зорієнтовану на задоволення невідкладних потреб вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Крім цього, зусилля науковців зосереджені на вивченні потенційних труднощів та перспектив майбутньої реінтеграції окупованих територій. Нині Академія, як і вся наукова сфера України, перебуває в досить скрутному становищі. Але є й позитивні прикмети доби, на яких варто наголосити. Новий Закон України «Про наукову і

науково-технічну діяльність», прийнятий наприкінці 2015 року, заклав засади прогресивних змін у вітчизняній науці, формуванні та реалізації державної наукової та науково-технічної політики. Важливо й те, що в цьому законі не тільки підтверджено статус Національної академії наук як найвищої наукової самоврядної організації України, а й чітко визначено норми її самоврядності та свободи наукової творчості вчених. З огляду на інтенсифікацію євроінтеграційних процесів передбачено поглиблення зв'язків Академії з дослідницькими та профільними урядовими організаціями країн – членів Європейського Союзу. Не втратили актуальності й інші напрями міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва. Національна академія наук України докладатиме всіх можливих зусиль для подальшого ефективного об'єднання досліджень вітчизняних науковців з європейським та світовим дослідницьким простором.

Перетинаючи свій сторічний рубіж, Академія з надією та оптимізмом дивиться в завтрашній день. Переконаний, що найкращі часи української науки – ще попереду. Учені НАН України й надалі сумлінно працюватимуть для науки, розвитку держави та загальноцивілізаційного поступу. Це – наш обов'язок і перед поколіннями видатних попередників, і перед майбутнім.* ■

* Національна академія наук України (1918–2018). До 100-річчя від дня заснування / редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) та ін.; НАН України. Київ: Академперіодика, 2018. 336 с.

СЛОВО ПРО БОРИСА ЄВГЕНОВИЧА ПАТОНА

Борис Євгенович Патон – видатний учений у галузі зварювання, металургії і технології металів, матеріалознавства, який здобув світову славу і визнання. Він автор багатьох основоположних досліджень і створених на їх основі високих технологій, талановитий організатор науки, визначний громадський діяч. Йому притаманна виняткова здатність передбачати перспективні тенденції розвитку науки, що відіграють вирішальну роль на певному етапі науково-технічного прогресу.

Б.Є. Патон творчо розвинув ідеї, продовжив справу, розпочату його батьком, академіком **Є.О. Патон** – засновником Інституту електрозварювання, і досяг нових вершин у науці.

Світовий авторитет Б.Є. Патону принесли різнобічна та надзвичайно плідна наукова й інженерна діяльність, прагнення спрямувати фундаментальні наукові дослідження на вирішення проблем суспільства.

Близько 65 років він очолює всесвітньо відомий академічний Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона, що виріс у потужний науково-технічний комплекс, до структури якого входять науково-дослідний інститут, науково-технічні й

конструкторсько-технологічні підрозділи, три дослідні заводи й експериментальне виробництво, інженерні центри та інші інноваційні організації, а також сертифікаційний і учбово-атестаційний центри.

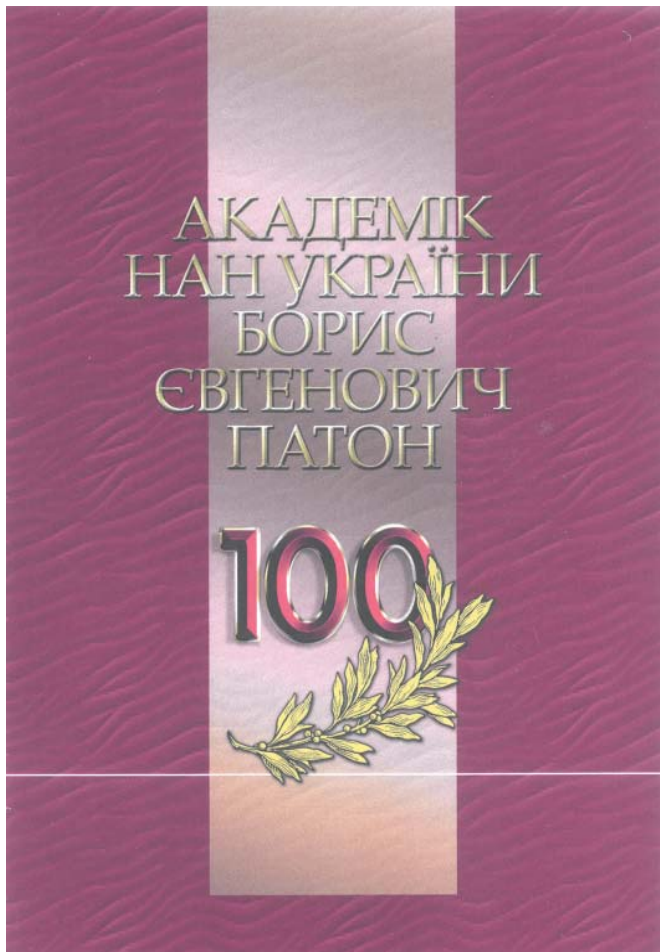
Під керівництвом Б.Є. Патона і за його особистої участі в Інституті проведено глибокі дослідження й отримано вагомні результати в розробці прогресивних технологій нероз'ємного з'єднання й обробки металів і неметалів у різних умовах і середовищах.

Борис Євгенович зробив великий внесок у створення нових типів зварних конструкцій, індустріальних способів зварювання магістральних трубопроводів, великогабаритних резервуарів для зберігання нафти, кожухів доменних печей, висотних баштових конструкцій.

Академік Б.Є. Патон першим почав і розвинув дослідження з використання у космічній технології зварювальних процесів, виконаних космонавтами під час орбітальних польотів кораблів і в умовах відкритого космосу. Він є визнаним лідером у цій галузі.

Понад 50 років Б.Є. Патон є президентом Національної академії наук України. Під керівництвом Б.Є. Патона Академія стала одним із найбільших

наукових центрів Східної Європи, широко відомим в усьому світі. Вона відіграла й відіграє важливу роль у житті суспільства і держави, у прогресі науки й освіти, у зміцненні обороноздатності і розвитку народного господарства України.

З самого початку найважливішим напрямом організаторської діяльності Патона-президента став розвиток широкого спектра фундаментальних досліджень і створення на їх основі новітніх технологій для масштабного промислового застосування, орієнтування академічних інститутів на цей шлях.

Постійну увагу Борис Євгенович приділяв комплексності і пріоритетності наукового пошуку з найважливіших проблем природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Ініціатива Б.Є. Патона максимально залучити наукові установи до вирішення соціально-економічних і науково-технічних проблем на місцях проявилась в організації академічних регіональних наукових центрів, що охоплюють всі області України.

Нова сторінка в багатогранній діяльності Б.Є. Патона відкрилася в роки незалежності України. Як член Ради з питань науки і науково-технічної політики при Президентові України і Ради національної безпеки і оборони України Борис Євгенович зробив великий особистий внесок в адаптацію Національної академії наук і всієї науки України до умов ринкової економіки. Як голова Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки він невпин-

но піклується про авторитет і престиж праці вчених. Великого значення Б.Є. Патон надає інноваційній діяльності. Академія виступила ініціатором створення в Україні технологічних парків, метою яких є виконання проектів з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.

Важливою є роль Б.Є. Патона у справі координації діяльності національних академії наук у нашій країні, співпраці з вищими навчальними закладами, розширення їхньої взаємодії в інтересах розвитку науки і держави в цілому. Він входить до складу Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, є головою Ради президентів академії наук України.

Академік Б.Є. Патон постійно піклується про наукову молодь, залучення талановитих молодих людей до наукової роботи. Він завжди пов'язує підготовку молодих науковців із покращенням умов складної, але важливої для суспільства праці вченого.

Як людина, вчений і громадянин Б.Є. Патон має неперевершений дар вести за собою в ім'я високої мети великі колективи вчених і організаторів науки, захоплювати їх невичерпним ентузіазмом, створювати сприятливі для творчості умови. Він завжди швидко і вчасно відгукується і на проблеми, що виникають у колег, і на потреби економіки, держави. ■